

Sygn. akt IV CSK 235/14

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 lutego 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jan Górski

SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z powództwa A. Q. i H. Q.

przeciwko Bankowi [...] Spółce Akcyjnej w G. poprzednio Bankowi [...] Spółce Akcyjnej w K., D. P. i M. P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 12 lutego 2015 r.,

skargi kasacyjnej powodów

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 10 października 2013 r.,

**uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania wraz z
orzeczeniem o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powodowie A. i H. małżonkowie Q. domagali się zasądzenia od pozwanych - Banku [...] S.A. w K. oraz M. i D. małżonków P. solidarnie odszkodowania w kwocie 291 000 zł odpowiadającej wysokości hipoteki zabezpieczającej wierzytelność [...] Banku S.A. w W. z tytułu kredytu udzielonego pozwany P.

Dochodzone roszczenie w stosunku do tych pozwanych wywodzili z art. 471 k.c., podnosząc nienależyte wykonanie zobowiązania z umowy sprzedaży i jednocześnie z art. 415 k.c. z tytułu deliktu przywłaszczenia pieniędzy i fałszerstwa dokumentu, nie dokonując jednoznacznego wyboru reżimu odpowiedzialności pozwanych. W stosunku do pozwanego Banku podali jako podstawę roszczenia art. 354 § 1 i 355 k.c. oraz art. 63 i 64 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst Dz.U. 2012 r, poz. 1376 ze zm. – dalej „pr.bank”) wskazując na niewykonanie zobowiązania wynikającego z umowy kredytowej.

Wyrokiem z dnia 10 października 2013 r. Sąd Okręgowy w B. oddalił powództwo.

Sąd Okręgowy ustalił, że powodowie zawarli z pozwany Bankiem umowę kredytu hipotecznego w kwocie 330 000 zł na zakup nieruchomości od pozwanych małżonków M. i D. P., którego zabezpieczeniem miała być hipoteka umowna do wysokości 330 000 zł i hipoteka kaucyjna do wysokości 231 000 zł ustanowiona na rzecz Banku. Kupowana nieruchomość była obciążona hipoteką kaucyjną do wysokości 291.000 zł na rzecz [...] Banku S.A. w W., stanowiącą zabezpieczenie kredytu zaciągniętego przez pozwanych P. w tym Banku. Na podstawie umowy sprzedaży powodowie nabyli od pozwanych P. przedmiotową nieruchomość za cenę 320 000 zł, z czego kwotę 15 000 zł uiścili już wcześniej zaś pozostała do zapłaty kwota 305 000 zł – zgodnie z § 4 umowy - miał być zapłacona do dnia 5 września 2008 r. z kredytu hipotecznego w następujący sposób: 180 000 zł na wskazane w umowie sprzedaży konto nr [...] tytułem spłaty kredytu zabezpieczonego wpisem hipoteki kaucyjnej do księgi wieczystej nabywanej nieruchomości oraz 125 000 zł na rachunek bankowy należący do pozwanej M. P. W celu uruchomienia kredytu powodowie, kierując się zapisami umowy kredytowej,

przedłożyli pozwanemu Bankowi umowę sprzedaży i kserokopię dokumentu o nazwie „potwierdzenie stanu zadłużenia” z dnia 7 sierpnia 2008 r. otrzymanego od pozwanego D. P. W treści dokumentu wskazano jako kredytobiorcę i jednocześnie posiadacza rachunku Firmę Transportową P. – D. P. oraz podano nazwę kredytu jako M. B. i numery umowy kredytowej. Wskazany w nim numer rachunku był taki sam jak w umowie sprzedaży nieruchomości. Wysokość zadłużenia z tytułu wskazanego w potwierdzeniu stanu zadłużenia kredytu wynosiła 84 312,12 CHF. Na dokumencie była adnotacja, że potwierdzenie zostało wystawione w celu całkowitej spłaty kredytu, a jego wpłata na podane konto spowoduje wydanie tzw. listu mazalnego. We wniosku o kredyt powodów, obok rubryki wypłata kredytu, widnieje zapis: „zgodnie z aktem notarialnym Rep. A nr [...] z dnia 29 sierpnia 2008 r.” Na podstawie tych dokumentów pozwany Bank w dniu 1 września 2008 r. uwolnił środki kredytowe i przelał odpowiednio kwoty 180 000 zł i 125 000 zł na numery rachunków bankowych wskazanych w umowie sprzedaży. Przelew tytułem dokonania spłaty kredytu w [...] Banku w kwocie 180 000 został dokonany na konto firmowe pozwanego D. P., a nie na rachunek techniczny służący obsłudze tego kredytu. W tej sytuacji uregulowanie zadłużenia kredytowego przez pozwanego wymagało dokonania przez niego dyspozycji spłaty. Dyspozycja ta jednak nie została dokonana, a rok później powodowie uzyskali informację, że w księdze wieczystej nabytej nieruchomości nadal figuruje obciążenie hipoteczne w kwocie 291.000 zł na rzecz [...] Banku. Aktualnie przeciwko pozwanym P. nie jest prowadzone postępowanie egzekucyjne w związku z zaciągniętym kredytem i nie są z tego tytułu prowadzone żadne czynności w stosunku do nieruchomości powodów. Pozwany D. P. został skazany za przestępstwo podrobienia dokumentu (potwierdzenia stanu zadłużenia) i poświadczenia nieprawdy, a obecnie w Sądzie Rejonowym w B. toczy się przeciwko niemu postępowanie o popełnienie przestępstwa przywłaszczenia.

W ocenie Sądu Okręgowego powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie z powodu braku po stronie powodów rzeczywistej szkody mającej postać uszczerpkienia aktywów, czy też zwiększenia pasywów, która jest niezbędną przesłanką odpowiedzialności odszkodowawczej z art. 471 k.c. Nie stanowi jej „niechciany” wpis hipoteki kaucyjnej do kwoty 291 000 zł w księdze wieczystej

prowadzonej dla nieruchomości nabytej przez powodów, w sytuacji, gdy jego konsekwencją nie są żadne kroki o charakterze egzekucyjnym skierowane do tej nieruchomości. Oznacza to, że pozwany D. P., aczkolwiek z opóźnieniem, to jednak reguluje swoje zobowiązanie kredytowe. Niezależnie od tego Sąd Okręgowy wskazał, że powodowie nie wyliczyli swojego rzekomego uszczerbku majątkowego, w szczególności nie wiadomo na jakim etapie są pozwani P. z regulowaniem należności kredytowej.

Z tych względów Sąd Okręgowy uznał, że powództwo wobec pozwanych M. i D. P. jest co najmniej przedwczesne. Dodatkowo, ubocznie jedynie, twierdził, że nawet przy zaistnieniu szkody po stronie powodów, skierowane do pozwanego Banku żądanie zapłaty odszkodowania musiałoby być ocenione jako niezasadne wobec należytego wykonania przez Bank obowiązków wynikających z łączącej strony umowy kredytowej. W szczególności nie ma podstaw do przypisania Bankowi niewywiązania się z zobowiązania do przekazania środków tytułu ceny nabytej przez powodów nieruchomości. Bank nie odpowiada bowiem za przedstawienie mu przez pozwanych numeru konta firmowego pozwanego D. P. (tożsamego z podanym w umowie sprzedaży), ani za niedokonanie przez pozwanego dyspozycji spłaty z tych środków kredytu. Obowiązek weryfikacji tych danych nie obciążał Banku na podstawie art. 63 i 64 pr. bankowego ani pkt 3 ppkt 3 załącznika nr 2 do umowy kredytowej. Zdaniem Sądu Okręgowego elastyczne potraktowanie potwierdzenia o stanie zadłużenia i uznanie go za zaświadczenie wymagane zapisami umowy kredytowej nie było zaniedbaniem Banku i nie stanowiło jej naruszenia.

Sąd Apelacyjny rozpoznając sprawę na skutek apelacji powodów podzielił ustalenia faktyczne zaskarżonego nią wyroku. Oddalił wniosek dowodowy powodów o zwrócenie się do [...] Banku o informację o stanie zadłużenia pozwanych P. jako spóźniony. Jako nieuzasadniony ocenił zarzut nierozpoznania istoty sprawy wskazując, że wobec uznania przez Sąd Okręgowy, iż powodowie nie ponieśli szkody, stanowiącej przesłankę odpowiedzialności deliktowej jak i kontraktowej, nie było konieczne dokonywania analizy pozostałych przesłanek odpowiedzialności pozwanych P. Nie uwzględnił zarzutów procesowych apelujących dotyczących oddalenia wniosków dowodowych obu stron o

przeprowadzenie dowodu z akt spraw karnych przeciwko pozwanemu D. P. na okoliczność toczącego się przeciwko niemu postępowania, oraz wadliwej oceny dowodów z zeznań świadków pracowników pozwanego Banku. Stwierdził, że w sprawie nie ma znaczenia, czy pracownicy Banku dopełnili swoich obowiązków przy ocenie wniosku kredytowego lecz, czy wyrządzili powodowi szkodę. Sąd Apelacyjny podtrzymał pogląd Sądu Okręgowego, że to nie sam wpis hipoteki, lecz konsekwencje z tego wynikające w postaci zmniejszenia wartości nieruchomości przy jej sprzedaży, obniżenia zdolności kredytowej, czy obowiązku zapłaty długu rzeczowego decydują o istnieniu szkody. W sytuacji, gdy okoliczności te w sprawie nie zaistniały, a dłużnicy osobiście spłacają na bieżąco dług zabezpieczony hipoteką na rzecz Banku kredytodawcy, zasadnie Sąd Okręgowy oddalił powództwo, które niezależnie od tego pozbawione było podstaw w stosunku do pozwanego Banku albowiem przelewając pieniądze na rachunek wskazany przez powodów prawidłowo wykonał zobowiązanie z umowy kredytowej.

Z powyższych przyczyn wyrokiem z dnia 18 października 2013 r. Sąd Apelacyjny oddaliła apelację powodów.

W skardze kasacyjnej od tego wyroku powodowie zarzucili:

1/ w oparciu o podstawę naruszenia przepisów postępowania mające wpływ na wynik sprawy naruszenie:

- art. 386 § 4 k.p.c. przez nierozpoznanie istoty sprawy i przy poprzestaniu na ustaleniach faktycznych Sądu Okręgowego, zaniechanie zbadania materialnych podstaw żądania pozwu w stosunku do poszczególnych pozwanych,
- art. 227 w zw. z art. 232, art. 208 § 1 pkt 5 k.p.c. przez zaniechanie przeprowadzenia dowodu z akt sprawy karnej, w której zapadł wyrok skazujący pozwanego D.P.,
- art. 233 § 1 k.p.c. przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów z zeznań świadków;

2/ w oparciu o podstawę naruszenia przepisów prawa materialnego naruszenie: art. 361 § 2 przez przyjęcie sprzecznej z tym przepisem wykładni pojęcia szkody oraz art. 471 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i art. 64 pr. bank., art. 471 w zw. z art. 393 § 1 k.c., art. 354 1 i 2 k.c., art. 355 § 2 k.c., art. 415 k.c.

Wnosili o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kodeks cywilny nie definiuje pojęcie szkody. Użyte w art. 361 § 2 k.c., pojęcie szkody odnosi się do szkody podlegającej naprawieniu, a nie do szkody w ogólności. Zgodnie ze stanowiskiem wypracowanym w piśmiennictwie i judykaturze (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 1957, 2 CR 304/57, OSN 1958, nr III, poz. 76, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 1963 r., OSNCP 1964, nr 7-8, poz. 128, uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 1968, III PZP 26/68, OSNAPIUS 1969, nr 2, poz.18) za szkodę uznaje się powstałą bez woli poszkodowanego różnicę między jego stanem majątkowym, a tym stanem, jaki istniałby gdyby nie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Stosownie do art. 361 § 2 k.c. szkoda polega na starcie, którą poniósł poszkodowany (*damnum emergens*), albo na pozbawieniu go korzyści, które mógłby uzyskać, gdyby mu szkody nie wyrządzono (*lucrum cessans*). Stratą jest pomniejszenie majątku poszkodowanego, które może polegać na uszczupleniu aktywów na skutek ich zniszczenia, uszkodzenia, utraty, obniżenia wartości albo na zwiększeniu pasywów przez powstanie nowych zobowiązań lub zwiększenie rozmiaru już istniejących zobowiązań (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2002 r., V CKN 1325/00, nie publ.).

Kwestia kwalifikacji pasywów jako szkody w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. rozstrzygana jest niejednolicie zarówno w piśmiennictwie jak i judykaturze (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 1999 r., II CKN 474/98, nie publ., z dnia 1 lutego 2006 r., V CSK 86/05, OSP 2007, nr 2, poz. 13, nie publ. z dnia 5 czerwca 2007 r., I CSK 86/07, nie publ., uchwała Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2008 r., III CZP 62/08, OSNC 2009, nr 7-8, poz. 106). Przedmiotem rozbieżności stanowisk jest zagadnienie warunków, jakie musi spełniać zobowiązanie, aby mogło być uznane za szkodę, tj. czy decyduje o tym samo powstanie zobowiązania, jego wymagalność bądź stwierdzenie prawomocnym wyrokiem, czy też dopiero spełnienie świadczenia.

Rozstrzygnięcie przez Sady orzekające w sprawie, że obciążenie nieruchomości powodów pasywami w postaci hipoteki zabezpieczającej wierzytelność [...] Banku z tytułu kredytu udzielonego pozwanym P. nie pociąga za sobą obowiązku odszkodowawczego było wynikiem przyjęcia, że samo istnienie pasywów, które nie zostały zrealizowane, ani nie są wymagalne nie stanowi straty w rozumieniu art. 361 § 2 k.c.

Powodowie wiązali powstanie szkody z obciążeniem ich nieruchomości hipoteką zabezpieczającą wierzytelność [...] Banku S.A w stosunku do pozwanych P. Twierdzili, że gdyby nie zawinione przez pozwanych niewykonanie obowiązków wynikających z umów łączących ich z powodami oraz przestępstwa popełnione przez pozwanego D. P. hipoteka ta zostałaby wykreślona. Podali, że wysokość uszczerbku jakiego doznali w następstwie tego odpowiada wysokości tej hipoteki.

W odnoszącej się wprost do tak sformułowanej podstawy powództwa ocenie Sądu pierwszej instancji, którą podzielił Sąd Apelacyjny, obciążenie nieruchomości powodów przedmiotową hipoteką w sytuacji, gdy w stosunku do tej nieruchomości nie są prowadzone żadne czynności o charakterze egzekucyjnym, nie stanowi straty w postaci pomniejszenia ich majątku w następstwie uszczuplenia aktywów.

Zasadnie zarzucają skarżący w ramach zarzutu nieprawidłowej wykładni art. 361 § 2 k.p.c., że jest to stanowisko błędne. Podzielić należy pogląd skarżących, odwołujący się do stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w wyroku z dnia 15 kwietnia 2010 r., II CSK 544/09 (nie publ.), że do powstania uszczerbku w majątku podmiotu uprawnionego nie jest konieczne przeprowadzenie egzekucji z prawa obciążonego hipoteką i już samo obciążenie hipoteką może być źródłem uszczerbku w majątku podmiotu uprawnionego. Prawo obciążone hipoteką z niewątpliwie traci bowiem na wartości. Na wysokość uszczerbku spowodowanego ustanowieniem danej hipoteki skutek zawinionego zachowania się określonej osoby ma wpływ to, czy jest to jedyna hipoteka, czy też jedna z wielu, a w takim wypadku, w jakim czasie hipoteki powstały i w jakiej kolejności powinny być zaspakajane.

Okoliczności te, należące do przesłanek zastosowania przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę roszczeń powodów pozostały poza oceną obu Sądów orzekających w sprawie.

Nierozpoznanie istoty sprawy oznacza, że sąd nie rozpoznał istoty roszczenia, które jest podstawą powództwa z powodu istnienia przesłanki merytorycznej unicestwiającej jego dochodzenie. Na gruncie wcześniej poczynionych rozważań odnośnie do wykładni art. 361 § 2 k.c., sytuacji takiej odpowiada, oddalenie przez sąd pierwszej instancji powództwa w stosunku do pozwanych P. z powodu przedwczesności powództwa oraz w stosunku do pozwanego Banku wobec stwierdzenia, że w sprawie nie ma znaczenia, czy jego pracownicy dopełnili swoich obowiązków przy ocenie wniosku kredytowego lecz jedynie, czy wyrządzili powodowi szkodę. Oceny tej nie może zmienić uboczne jedynie i z istoty tego pobieżne odniesienie się do kwestii należytego wykonania umowy kredytowej przez pozwany Bank.

Błędne jest natomiast przekonanie skarżących, że oddalenie w tym stanie rzeczy podnoszonego przez nich w apelacji zarzutu nierozpoznania przez Sąd pierwszej instancji istoty sprawy, uzasadnia przypisanie Sądowi Apelacyjnemu naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. Nieprawidłowe zastosowanie art. 386 § 4 k.p.c. może być bowiem związane jedynie z sytuacją, w której mimo stwierdzenia nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy sąd apelacyjny wyda inne orzeczenie niż w nim przewidziane (zob. m.inn. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2010 r., IV CNP 42/10 i z dnia 3 czerwca 2011 r., III CSK 330/10 – nie publikowane), co w sprawie nie zachodziło.

Związany z nierozpoznanem istoty sprawy brak ustaleń faktycznych koniecznych do stwierdzenia przesłanek odpowiedzialności pozwanych czyni natomiast zasadnymi zarzuty kasacyjne naruszenia art. 471 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i art. 64 pr. bank., art. 471 w zw. z art. 393 § 1 k.c., art. 354 1 i 2 k.c., art. 355 § 2 k.c., art. 415 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, zastosowanie przepisów prawa materialnego do niedostatecznie ustalonego stanu faktycznego oznacza wadliwą subsumcję tego stanu do zawartych w nich norm prawnych. Subsumpcja oznacza podstawienie ustalonego stanu faktycznego pod abstrakcyjny stan faktyczny zawarty w normie prawnej, które w przypadku gdy sąd nie ustalił stanu faktycznego nie jest możliwe (m.inn. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2001 r.,

I PKN 615/00 nie publ., z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 76/12, nie publ., z dnia 18 stycznia 2012 r., II PK 117/11, OSNAPiUS 2003, nr 15, str. 352).

W związku z tym, jako przedwczesne ocenić należy pozostałe zarzuty wniesionej skargi oparte na podstawie naruszenia przepisów postępowania, z wyłączeniem niedopuszczalnego, z uwagi na treść art. 398³ § 3 k.p.c., zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.).